

Kruittoren

De Kruittoren staat aan de noordzijde van de Nieuwstad, naast het spoor, in een verloren hoekje. Circa 700 jaar geleden werd deze hoektoren gebouwd bij het verbeteren van de verdediging van de stad en was deze plek helemaal geen verloren hoekje.

Rond 1250 besloot graaf Otto II een compleet nieuwe stad te stichten vlak buiten Zutphen. Er omheen legde hij een grote aarden wal met palissades om het goed te kunnen verdedigen. Aan de buitenzijde van de wal liepen grachten en lag het lage land van de Marsch dat vaak onder water stond. Dit maakte het voor vijanden moeilijk de stad te naderen. Vanaf de wal hadden gewapende soldaten bovendien een goed schootsveld. Het was dus een strategisch goed gelegen plek.

Deze nieuwe stad werd al snel belangrijk. Men bouwde er huizen aan rechte straten en ook een kerk. Deze Nieuwstadskerk (St. Jan genoemd) zie je achter je, tegenover het Baudartius College. In 1312 besloot graaf Reinald I deze nieuwe stad, waar al snel heel veel mensen woonden, te verbinden met de al bestaande stad Zutphen. Daartoe verving het stadsbestuur de aarden wal door een gemetselde muur met poorten en torens die aansloot op de stadsmuren van Zutphen.

De plattegrond van de nieuwe stad was grofweg rechthoekig, daarom waren er twee hoektorens: de Kruittoren en de Blanckentoren. Deze laatste toren bestaat niet meer maar de fundering is nu nog onder het Stedelijk Lyceum te zien. De twee hoektorens waren vierkant en de overige torens in de muur waren half rond.

Of de toren bij de bouw een naam heeft gekregen weten we niet, maar kort daarna werd hij de Nije Toren en Weidemeesterstoren genoemd. De naam Kruittoren ontstond pas toen de toren er 300 jaar stond en niet meer direct voor verdediging werd gebruikt. Aan het eind van de 16e eeuw waren de kanonnen inmiddels zo krachtig dat de stadsmuren met hun poorten en torens niet meer goed stand konden houden tegen de verwoestende uitwerking van ijzeren kogels.

Er moest iets anders worden bedacht: in de loop van de 17e eeuw werden om de toren heen aarden wallen aangelegd, die betere weerstand boden tegen de kogels.

In 1613 metselde men de toren dicht om hem te gebruiken voor de opslag en vervaardiging van buskruit. Vandaar de naam Kruittoren. Vroeger kon je niet om de toren heen lopen, zoals nu. Aan de kant van de spoordijk lag een diepe, brede gracht. Bovendien sloot de stadsmuur aan twee kanten op de toren aan.

- ▶ Hoogte: ca. 18 m
- ▶ Bouwjaar: ca. 1320
- ▶ Muurdikte: ruim 1 m
- ▶ Basisvorm: vierkant
- ▶ Formaat: 8 x 8 m
- ▶ Gebruik: verdediging

In detail: bouwsporen

De Kruittoren is zo lang geleden gebouwd dat er in de loop der jaren verschillende aanpassingen zijn gedaan. In sommige gevallen kun je dit zien aan de hand van bouwsporen. Bouwsporen zijn fysieke sporen in een bouwwerk waaraan je kunt zien dat er bijvoorbeeld ooit een raam heeft gezeten. Dit is dan zichtbaar doordat het raam is dichtgezet met metselwerk dat afwijkt van de al bestaande muren.

In de Kruittoren kun je dit duidelijk zien aan de dichtgemetselde spitsboog. Deze zijde van de toren was vroeger open om de toren vanuit de stad aan te kunnen vallen als hij was bezet door de vijand. Aan de achterzijde van de toren zie je een ander bouwspoor in de vorm van een schuine streep. Dit wijst er op dat er waarschijnlijk ooit een ander gebouw met een schuin dak tegen de toren heeft gestaan.

Kijk in Zutphen maar eens goed rond in de binnenstad, de Kruittoren is niet het enige gebouw met bouwsporen!

Verhaal: Een nieuwe bestemming

Het is niet zo makkelijk om een goede bestemming te vinden voor een monument zoals de Kruittoren. De toren is moeilijk te verwarmen omdat het er voortdurend tocht, heeft geen voorzieningen zoals een toilet en er is weinig daglicht omdat er alleen schietsleuven in de gevel zitten. Wie kan daar nu wat mee? Leegstand van dergelijke gebouwen is niet gunstig omdat dit leidt tot snel verval en het is jammer als zo'n monument niet gebruikt wordt.

In de hoofdttekst heb je gelezen dat de toren vroeger ook al een nieuwe bestemming kreeg. In deze toren werd buskruit opgeslagen en sinds die tijd heet hij Kruittoren (vroeger; 'Cruyttoren'). Ook in de daarop volgende eeuwen werd het gebouw voor de meest uiteenlopende doeleinden gebruikt.

Nu werken in de Kruittoren jongeren met talent onder deskundige begeleiding aan kunst, techniek, design en media. Een aantal is al landelijk bekend geworden. Bij de Kruittoren zie je vaak grote boomstammen liggen, daar worden bijvoorbeeld gitaren en meubels van gemaakt. Loop eens naar binnen en vertel, in de middeleeuwse sfeer bij een brandend houtvuur, wat voor talent jij hebt. Wie weet wil jij er óók mooie en spannende dingen gaan ontwerpen en maken!

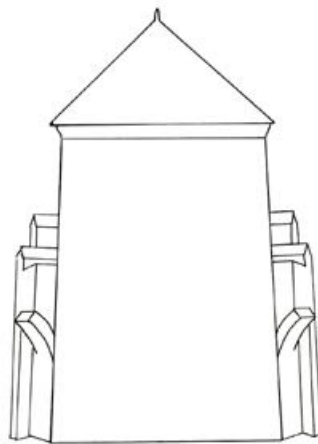

Kruittoren

Vragenblad onderbouw

Naam: Klas:

1. Aan de toren zitten aan beide kanten nog kleine stukjes van de stadsmuur. Teken op dit vel de stadsmuur aan de toren vast. Bij het tekenen verwerk je de volgende begrippen: kantelen, bogen, weergang. Beredeneer hoe de muur eruit gezien heeft aan de hand van wat er nog is en wat je in het trottoir ziet aangegeven.

2. Meet een zo groot mogelijke baksteen op die je vindt in het metselwerk van de toren. Meet vervolgens een baksteen op die je vindt in een nabijgelegen modern gebouw. Wat is het verschil?
- 3a. In de gevel zie je lange smalle sleuven. Hierachter kon een boogschutter staan. Waarom waren deze sleuven zo smal?
- b. De boogschutter binnen moest vijanden die van verschillende kanten kwamen kunnen beschieten. Beredeneer hoe de binnenkant van de schietsleuf er dan uit moet zien.

4. In de tekst las je dat de grote spitsboog achter de toren in de zestiende eeuw werd dichtgemetseld.
- a. Waarom was deze dan eerst open?

b. Hoe noemen we die opening?

5. Wat is een palissade? Omschrijf hoe die eruit ziet.

- 6a. Je ziet op dit vragenblad een kaart van Zutphen van Joan Blaeu uit 1649. Omcirkel op deze kaart de Nieuwstad.

b. Geef met een pijl de Kruittoren aan.

7. In deze toren werd vroeger buskruit opgeslagen. Wat is de samenstelling van buskruit?

8. Stel je voor, dat je in de toren zou gaan wonen. Wat zou je eraan veranderen om hem woonbaar te maken? In hoeverre zou je de originele details willen bewaren?

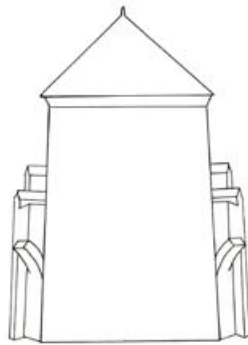

Kruittoren

Vragenblad bovenbouw

Naam: Klas:

1. Aan de toren zitten aan beide kanten nog piepkleine stukjes van de stadsmuur. Teken op dit vel de stadsmuur aan de toren vast. Bij het tekenen verwerk je de volgende begrippen: kanten, bogen, weergang. Beredeneer hoe de muur eruit gezien heeft aan de hand van wat er nog is en wat je in het trottoir ziet aangegeven.

- 2a. In de gevel zie je lange smalle sleuven. Hierachter kon een boogschutter staan. Waarom waren deze sleuven zo smal?

- b. De boogschutter binnen moest vijanden die van verschillende kanten kwamen kunnen beschieten. Beredeneer hoe de binnenkant van de schietsleuf er dan uit moet zien.

3. In de tekst las je dat de grote spitsboog achter de toren in de zestiende eeuw werd dichtgemetseld.

- a. Waarom was deze dan eerst open?

- b. Hoe noemen we die opening?

- 4a. Je ziet op dit vragenblad een kaart van Zutphen van Joan Blaeu uit 1649. Omcirkel op deze kaart de Nieuwstad.

- b. Geef met een pijl de Kruittoren aan.
5. In deze toren werd vroeger buskruit opgeslagen. Wat is de samenstelling van buskruit?
6. Stel je voor, dat je in de toren zou gaan wonen. Wat zou je eraan veranderen om hem woonbaar te maken? In hoeverre zou je de originele details willen bewaren?